

Звіт про проведення огляду видатків бюджету у сфері освіти в частині забезпечення студентів (курсантів) вищих навчальних закладів академічними стипендіями

1. Опис поточної ситуації

При проведенні огляду видатків бюджету у сфері освіти в частині забезпечення студентів (курсантів) вищих навчальних закладів академічними стипендіями аналізувалась інформація статистичного характеру за 2016 – 2017 роки, надана Міністерством освіти і науки, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством культури, Міністерством фінансів.

Протягом зазначеного періоду (а саме, з 1 січня 2017 року) нормативно - правова база стипендіального забезпечення зазнала фундаментальних системних змін.

Опис змін протягом 2016 - 2017 років наведено у таблиці.

2016 рік	2017 рік
1. Кількісний показник стипендіатів	
Не лімітується. У середньому 69 відсотків здобувачів вищої освіти, які навчались за державним замовленням за денною формою навчання (далі – здобувачі вищої освіти), отримували академічну або соціальну стипендію.	На законодавчому рівні кількість отримувачів академічної стипендії обмежується 40 – 45 відсотками фактичної кількості здобувачів вищої освіти денної форми навчання, які навчаються за державним замовленням на певному факультеті (відділенні), курсі за певною спеціальністю (напрямом підготовки) станом на перше число місяця, наступного за датою закінчення семестрового контролю згідно з навчальними планами для відповідних факультетів (відділень), курсів та спеціальностей (напрямів навчання).
2. Якісний показник стипендіатів	
Академічну стипендію гарантовано отримують всі здобувачі вищої освіти, які навчаються за державним замовленням за денною формою навчання і які за результатами семестрового контролю мають середній бал успішності не менше ніж 4.00 . При призначенні академічної стипендії враховувалась тільки академічна успішність. Здобутки у спортивній, громадській та іншій діяльності винагороджувались матеріальним заохоченням, на які передбачалось 10 відсотків від	Академічні стипендії призначаються здобувачам вищої освіти, які займають вищу за інших здобувачів позицію у рейтингу навчальних досягнень. Умовою присутності у рейтингу є відсутність академічної заборгованості. Рівень академічної успішності не враховується . При визначенні позиції здобувача вищої освіти у рейтингу навчальних досягнень враховується не тільки його академічна успішність, а і інші здобутки. зокрема, участь у громадському житті та спортивній діяльності. Таким чином,

стипендіального фонду. Одноразове грошове заохочення за кожне певне конкретне досягнення надавалось здобувачу вищої освіти відповідно до рішення стипендіальної комісії, у тому числі, протягом навчального семестру у міжсесійний період.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами семестрового контролю мав 5.00 з усіх навчальних дисциплін, він гарантовано отримував академічну стипендію у підвищеному розмірі (для вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації підвищення складало 100 гривень).

врахування неакадемічних показників дозволяє стипендіату за одноразовий вчинок отримувати академічну стипендію протягом цілого семестру у той час як кількість стипендіатів лімітована.

Оскільки кожний вищий навчальний заклад самостійно встановлює правила формування рейтингової шкали успішності, поняття «відмінник навчання» у вищій школі втратило сенс. Академічну стипендію у підвищеному (на 45,5 відсотка) розмірі за особливі успіхи у навчанні можуть отримувати стипендіати, які за результатами навчання займають найвищі рейтингові позиції. Однак, отримання такої стипендії не гарантується, можливість її призначення залежить в першу чергу від обсягу стипендіального фонду певного закладу.

3. Розмір академічних стипендій

Розмір мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії для студентів вищих навчальних закладів:

I-II рівня акредитації, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем "молодший спеціаліст" або "бакалавр", - **622** гривні на місяць;

III-IV рівня акредитації, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр", "спеціаліст" або "магістр", - **825** гривень на місяць.

Розмір мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії для студентів вищих навчальних закладів:

I—II рівня акредитації, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем "молодший спеціаліст" або "бакалавр", крім тих, що навчаються за спеціальностями (спеціалізаціями), для яких встановлюються академічні стипендії у підвищеному розмірі, — **980** гривень на місяць;

III-IV рівня акредитації, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем "молодший спеціаліст" або "бакалавр", крім тих, що навчаються за спеціальностями (спеціалізаціями), для яких встановлюються академічні стипендії у підвищеному розмірі, — **1300** гривень на місяць.

Таким чином, суттєво (на 33 відсотка) збільшено розмір мінімальних академічних стипендій, однак він не досягає рівня прожиткового мінімуму, як це передбачено законодавством.

	<p>За інформацією, наданою вищезазначеними міністерствами, при звуженні кількості стипендіатів з 69 відсотків у 2016 році до 45 відсотків у 2017 році середній розмір академічної стипендії збільшився з 886,7 грн до 1220,88 грн відповідно (або на 37,7 відсотка).</p>
<p>4. Призначення академічних стипендій окремим категоріям здобувачів вищої освіти</p>	
<p>Здобувачі вищої освіти з числа дітей-сиріт та осіб з їх числа у разі успішного навчання отримують одну стипендію за вибором: або соціальну, або академічну.</p> <p>Для здобувача вищої освіти, який належить до соціально незахищених категорій, наприклад, з малозабезпеченої сім'ї або з інвалідністю, спочатку розглядалось питання призначення йому академічної стипендії. У разі призначення такої стипендії - її розмір збільшувався на 9 відсотків. У разі не призначення академічної – призначалась соціальна стипендія. Тобто, питання академічної успішності було пріоритетним.</p> <p>Для отримувачів соціальних стипендій окремих категорій (з малозабезпеченої сім'ї або з інвалідністю) розмір соціальної стипендії збільшувався на 9 відсотків у порівнянні з розміром мінімальної академічної стипендії відповідного типу закладу освіти.</p>	<p>Здобувачі вищої освіти з числа дітей-сиріт та осіб з їх числа у разі успішного навчання отримують одночасно академічну та соціальну стипендії.</p> <p>Здобувачі вищої освіти, які належать до соціально незахищених категорій і успішно навчаються, обирають між академічною та соціальною стипендіями. При цьому, у разі призначення такому стипендіату академічної стипендії, його статус як особи, яка належить до соціально незахищеної категорії не враховується, а розмір стипендії не збільшується.</p> <p>Для отримувачів соціальних стипендій всіх категорій (за виключенням сиріт та осіб з їх числа) розмір соціальної стипендії менше на 10 відсотків від розміру мінімальної академічної стипендії відповідного типу закладу освіти.</p>
<p>5. Повнота використання бюджетних призначень (МОН)</p>	
<p>Кошти, затверджені у кошторисах вищих навчальних закладів для виплати стипендій, у тому числі економія стипендіального фонду, використовувалась у повному обсязі відповідно до положень законів та підзаконних актів з питань соціального захисту: для виплати стипендій, надання матеріальної допомоги тим, хто знаходиться у академічній відпустці за медичними показаннями, студентам-сиротам, особам з їх числа тощо.</p>	<p>Кошти, затверджені у кошторисах вищих навчальних закладів для виплати стипендій, використовуються відповідно до законодавства для виплати тільки академічних стипендій.</p> <p>У той же час надання відповідно до законодавства матеріальної допомоги студентам-сиротам, особам з їх числа, тим, хто перебуває в академічній відпустці за медичними показаннями тощо здійснюється з бюджетної програми з основної діяльності.</p>

При цьому обов'язкові виплати здійснювались в межах КЕКВ 2700 Соціальне забезпечення за відповідною бюджетною програмою з підготовки кадрів.

Невикористані кошти, а також економія стипендіального фонду, через неможливість використання була повернута в дохід бюджету. Сума повернення за 2017 рік, зокрема, по МОН, склала **379,6 млн гривень невикористаних коштів.**

Таким чином, у 2017 році на бюджетній програмі зі стипендіального забезпечення були у наявності залишкові кошти. Однак, для надання соціального захисту у розмірах і порядку, визначених законодавством, на збиток бюджетних програм з основної діяльності (2201150 та 2201160) їх кошти відволікались для надання соціального захисту.

6. Категорії здобувачів вищої освіти, які внаслідок реформування втратили право на призначення стипендій

25-28 відсотків здобувачів вищої освіти (або кожен третій), які успішно навчаються, однак не входять в рейтинг 45% кращих;

здобувачі вищої освіти, які навчаються у академічних групах, що сформовані за спеціальностями з невеликим обсягом державного замовлення;

здобувачі вищої освіти, які переводяться з інших вищих навчальних закладів, поновлюються після академічної відпустки або перерви у навчанні, а також повертаються після участі у програмах академічної мобільності позбулись права на отримання академічних стипендій протягом першого семестру після поновлення або повернення;

студентські сім'ї з дітьми.

7. Вплив зміни стипендіального забезпечення на інші аспекти вищої школи

1. При збільшенні абсолютного розміру академічних стипендій і різкому зменшенні кількості стипендіатів, **оплата за проживання у студентському гуртожитку** (яка встановлюється для всіх здобувачів вищої освіти у однаковому розмірі - 40 відсотків від розміру мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії) **збільшилась** для всіх студентів.

2. Позбавлення вищих навчальних закладів права на надання матеріальної

допомоги та заохочення в межах коштів, затверджених для виплати стипендій, та врахування у рейтингу успішності показників, відмінних від показників академічної успішності, порушує право вищих навчальних закладів на відзначення здобувачів вищої освіти, які досягли успіхів у поза навчальній діяльності та право інших студентів на отримання академічних стипендій.

Відповідно до законодавства вищий навчальний заклад у окремих випадках (наприклад, під час перебування студента в академічній відпустки за медичним показаннями або при наданні матеріальної допомоги сиротам та особам з їх числа) зобов'язаний здійснювати соціальні виплати. Враховуючи, що з 1 січня 2017 року Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству освіти і науки для виплати академічних стипендій, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року № 1043, такі виплати не передбачені, зазначені кошти вищі навчальні заклади вимушені виплачувати з бюджетної програми з основної діяльності. **Це збільшує витрати на підготовку фахівців** та спотворює коректне визначення вартості їх підготовки у закладах вищої освіти МОН та закладах вищої освіти інших міністерств.

3. Втрачена співставність академічних досягнень здобувачів вищої освіти різних вищих навчальних закладів, у тому числі претендентів на академічні стипендії «найвищого гатунку» (Президента України, Кабінету Міністрів України тощо).

4. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2015 р. № 658 «Про затвердження Порядку відшкодування коштів державного або місцевого бюджету, витрачених на оплату послуг з підготовки фахівців», розрахунок суми, яка підлягає відшкодуванню визначається залежно від середніх витрат на навчання одного здобувача вищої освіти згідно з інформацією про виконання

	паспорта бюджетної програми. На відміну від інших ЦОВВ, МОН фінансує вищу освіту за трьома (у 2018 році – за двома) бюджетними програмами. Таким чином при визначенні суми відшкодування студент, який навчався у закладі вищої освіти МОН, та студент, який навчався у державному закладі вищої освіти іншого ЦОВВ або у комунальному закладі вищої освіти відшкодовуватимуть різні суми за отримання освітньої послуги однакового рівня.
--	--

2. Висновок щодо ефективності і доцільності видатків та їх відповідності цілям державної політики у сфері освіти.

Статтею 53 Конституції України встановлено, що держава забезпечує доступність і безоплатність здобуття вищої освіти у державних навчальних закладах та надання стипендій.

Згідно з абзацом третім статті 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії», державні соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Відповідно до статті 2 цього Закону, державні соціальні гарантії встановлюються з метою реалізації соціальних прав, визначення пріоритетів державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини в матеріальних благах і послугах та фінансових ресурсів для їх реалізації, визначення та обґрунтування розмірів видатків Державного бюджету України на соціальний захист і забезпечення населення та утримання соціальної сфери.

Згідно зі статтею 18 цього Закону з метою надання соціальної підтримки окремим категоріям громадян встановлюються державні гарантії щодо стипендій студентів вищих державних навчальних закладів.

При цьому, така державна гарантія соціальної підтримки як соціальні стипендії - призначаються на підставі законів, що гарантують для окремих категорій громадян виплату саме соціальних стипендій. Іншим видом державної соціальної підтримки є академічні стипендії, що відповідно до законодавства призначаються за досягнення успіхів у навчанні та/або науковій діяльності.

Крім того, відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України 8 квітня 1993 року № 93, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 квітня 1993 року за № 35, стипендії призначаються також студентам останніх курсів вищих навчальних закладів, які навчаються без відриву від виробництва і у встановленому законодавством порядку направляються для проходження практики. На цей період їм надається додаткова відпустка без

збереження заробітної плати та призначається стипендія в розмірі не менше мінімальної заробітної плати.

Згідно бюджетного законодавства стипендія також віднесена до видатків соціального забезпечення і обліковується за КЕКВ 2700 Соціальне забезпечення.

Отже, чинним законодавством розмежовані поняття академічної та соціальної стипендії, а також порядок їх призначення і виплати. Однак, обидві категорії стипендій визначені як державна гарантія соціальної підтримки (тільки підстави призначення різні), а застосування академічної стипендії у якості стимулу або заохочення законодавством не декларується.

З огляду на вищевикладене, здійснення за рахунок загального фонду державного бюджету фінансування академічних стипендій відповідає цілям державної політики у сфері вищої освіти. Однак, зменшення кількості отримувачів академічної стипендії з 69% до 45% **суттєво погіршили** ситуацію з скоротили **виконанням державних гарантій соціальної підтримки** при здобутті вищої освіти у державних та комунальних закладах вищої освіти.

Щодо оцінки ефективності та доцільності видатків на виплату академічних стипендій.

Враховуючи соціальну направленість стипендії, зменшення кількості її одержувачів з 1 січня 2017 року суперечить вище наведеним положенням законодавства. При цьому, зробити коректний висновок щодо впливу збільшення розміру академічної стипендії при різкому зменшенні кількості стипендіатів на покращення якості навчання неможливо і неправильно через відсутність зіставних даних, а також особливості нової редакції порядку призначення і виплати стипендій (неможливість отримання академічної стипендії при невеликій кількості здобувачів вищої освіти, які навчаються в одній академічній групі; тими, хто повернувся до навчання за програмами академічної мобільності, хоча такі студенти є успішними; включення до показників успішності неакадемічних чинників (спортивна, громадська діяльність тощо).

Крім того, відсутність на сьогодні єдиних вимог до здобувачів вищої освіти які підлягають відрахуванню, а також врахування у рейтингу успішності показників, відмінних від тих, що характеризують тільки академічну успішність, суттєво знижують ефективність здійснення видатків на академічні стипендії та не забезпечує тотожне застосування цієї норми вищими навчальними закладами.

Одночасно, академічна стипендія не виконує функцій соціального захисту, оскільки для переважної більшості стипендіатів її розмір менший за встановлену Законом величину, а новий порядок призначення стипендій скоротив кількість отримувачів стипендії, а у деяких випадках (наприклад, у академічних групах з невеликим обсягом державного замовлення) – повністю позбавив студентів можливості отримання стипендії без відносно до рівня їх успішності.

Також необхідно зазначити наступне.

Заклади вищої освіти **зобов'язані** надавати матеріальну допомогу певним категоріям здобувачів вищої освіти, причому у окремих випадках, такі виплати повинні здійснюватись за рахунок коштів стипендії. Отже, зважаючи на вимогу законодавства щодо здійснення соціального забезпечення за КЕКВ 2720 і наявності окремої бюджетної програми, що містить тільки КЕКВ 2720,

відволікати кошти з бюджетної програми з основної діяльності для надання соціального захисту є недоцільним.

Таким чином, реформування порядку стипендіального забезпечення призвело до зменшення видатків державного бюджету. Оскільки видатки за КЕКВ 2720 здійснюються з метою надання соціального захисту, зміна порядку стипендіального забезпечення призвела до зменшення кількості стипендіатів та отримувачів фінансової підтримки, а, отже, і до зменшення ефективності.

3. Рекомендації щодо:

3.1 підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері освіти в частині забезпечення студентів (курсантів) вищих навчальних закладів академічними стипендіями:

1) на сьогодні на законодавчому рівні стипендія декларується виключно як соціальна виплата. Для підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері освіти в частині забезпечення студентів (курсантів) вищих навчальних закладів академічними стипендіями, необхідно внести зміни до законодавства, визначивши особливості академічних та соціальних стипендій. При цьому, соціальну складову стипендіальних виплат необхідно «прив'язати» виключно до соціальної стипендії (включаючи поступове збільшення її розміру до розміру прожиткового рівня, як і передбачено Законом), а академічну трактувати як спонукання та заохочення до успішного навчання. Зазначене дозволить включити до пріоритетів державної політики стимулювання якісного навчання, що відповідає стратегічним цілям МОН та дозволить здійснювати оцінку ефективності реалізації такої політики;

2) удосконалити порядок призначення і виплати стипендій, передбачивши (в межах затверджених асигнувань):

право на отримання академічних стипендій у академічних групах, де за державним замовленням навчається невелика кількість здобувачів вищої освіти;

чіткі та однакові правила розмежування «відмінників», «встигаючих» і «невстигаючих» здобувачів вищої освіти, а також, щодо відрахування з навчання за державним замовленням з причин академічної неуспішності.

Зазначене підвищить ефективність реалізації державної політики у сфері освіти, направленої не на соціальну, а на академічну складову у призначенні стипендій.

3.2. Підвищення ефективності видатків та економії бюджетних коштів

Внести зміни до законодавства у частині:

1) розмежування видатків на академічні та соціальні стипендії: соціальні стипендії продовжувати виплачувати за КЕКВ «Соціальне забезпечення», академічні – за КЕКВ (наприклад) «Поточні трансферти населенню», як це було раніше і як зазначено статтею 55 Бюджетного кодексу України. Це підкреслить іншу, ніж у соціальної стипендії, мету призначення академічної стипендії, дозволить відійти від вимоги Закону щодо встановлення розміру академічної

стипендії на рівні прожиткового мінімуму. Призначення академічної стипендії виключно на підставі академічних досягнень підвищить якість надання державної послуги, визначеної законодавством, сприятиме задоволенню потреб здобувачів вищої освіти;

2) перенесення всіх соціальних виплат, що відповідно до законодавства повинні здійснюватись навчальними закладами за рахунок стипендіального фонду (наприклад, щорічна матеріальна допомога студентам з числа сиріт та студентам, які перебувають у академічній відпустці за медичними показаннями тощо) на бюджетну програму з виплати соціальних стипендій. Зазначене сприятиме коректному визначенню вартості підготовки фахівців з вищою освітою, що, у свою чергу, необхідно при запровадженні формульного розподілу видатків при фінансуванні вищої школи;

3) включення видатків на академічні стипендії до бюджетної програми з основної (освітньої) діяльності (для МОН). Це, оптимізує кількість бюджетних програм, зменшить трудозатрати на їх адміністрування, уніфікує порядок використання коштів, призначених для виплати академічних стипендій, який на сьогодні у МОН і інших ЦОВВ різний, а також суму відшкодування до бюджету коштів, витрачених на оплату послуг з підготовки фахівців.

Стратегічною метою МОН є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері освіти, у тому числі, вищої, а також, реалізація державної політики в частині стипендіального забезпечення. Тому, розділення освітньої діяльності навчальних закладів (частиною якого є стипендіальне забезпечення) між двома бюджетними програмами (за основною діяльністю та з виплати академічних стипендій) не виправдане з логічної та формальної точки зору. Аналіз виконання показників затрат, продукту, ефективності та якості по кожній з бюджетних програм окремо не в повній мірі відображають реалізацію, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань кожної з них.

Крім того, неможливо коректно аналізувати вартість підготовки фахівців та ефективність витрачання бюджетних коштів навчальними закладами, що належать різним головним розпорядникам.

Також зазначена пропозиція підвищить ефективність видатків, оскільки сприятиме більш повному та вичерпному використанню бюджетних коштів на цілі, визначені паспортом бюджетної програми;

4) повернення навчальним закладам права у разі наявності економії коштів, призначених для виплати академічних стипендій, здійснювати їх перерозподіл з метою персонального заохочення або надання матеріальної допомоги. Це сприятиме задоволенню потреб здобувачів вищої освіти як у додатковій грошовій підтримці, так і суспільному визнанні.

4. Висновок щодо впливу рекомендацій на показники бюджету

У разі врахування рекомендацій:

1) буде законодавчо визначена різниця між соціальними та академічними стипендіями. Це дозволить: локалізувати вимогу Закону щодо збільшення розміру стипендії до розміру прожиткового мінімуму тільки для соціальних стипендій; вилучити з коштів, призначених для оплати послуг з підготовки фахівців за державним замовленням соціальну складову;

2) академічні стипендії стимулюватимуть якісне навчання, що відповідає стратегічним цілям МОН;

3) кількість бюджетних програм по МОН скоротиться, буде поновлена можливість аналізу та оцінки ефективності галузі вищої освіти, у тому числі, шляхом порівняння бюджетних програм різних головних розпорядників;

4) удосконалення порядку призначення академічних стипендій, а також поновлення можливості отримувати за рахунок економії стипендіального фонду заохочення та матеріальну допомогу відповідає потребам користувачів державної послуги – здобувачам вищої освіти.

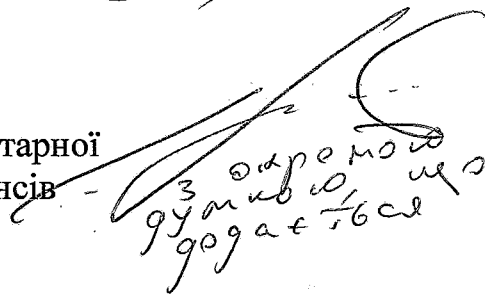
5. Окрема думка членів робочої групи

Члени робочої групи:

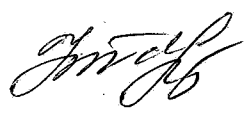
1. ГРЕБА Роман Володимирович заступник Міністра освіти і науки України
2. ДЖИГИР Юрій Анатолійович заступник Міністра фінансів України
3. НОВОСАД Ганна Ігорівна генеральний директор директорату стратегічного планування та європейської інтеграції
4. ЄРМОЛИЧЕВ Роман Володимирович директор Департаменту видатків бюджету гуманітарної сфери Міністерства фінансів України
5. СТАДНИЙ Єгор Андрійович директор громадської організації «Центр дослідження суспільства»
6. ІСАЄВА Ірина Анатоліївна начальник відділу середньострокового прогнозування та поточного планування фінансів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації
7. ПІДПІСНА Надія Володимирівна начальник відділу середньострокового прогнозування та поточного планування фінансів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації

з окремою думкою, що додається

з окремою думкою, що додається

**Окрема думка до огляду видатків бюджету у сфері освіти в частині
забезпечення студентів (курсантів) вищих навчальних закладів
академічними стипендіями**

Відповідно до Порядку проведення огляду видатків бюджету в окремих сферах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 21.02.2018 №101, цілями огляду видатків є підвищення ефективності реалізації державної політики у відповідній сфері та підвищення ефективності видатків бюджету та визначення можливостей для економії бюджетних коштів.

Підготовленим робочою групою звітом про проведення огляду видатків не досягається повною мірою ціль проведення огляду видатків.

Більшість пропозицій полягають у поверненні до системи виплати стипендій, що діяла до 2017 року.

Слід відмітити, що у 2017 році нарешті було зроблено перший крок до осучаснення призначення стипендій, приведення правил їх призначення до загальноприйнятих в європейських країнах. Головний акцент зроблено на підтримці найкращих студентів за рейтингом успішності, що стимулює їх якісно навчатися, а також на допомозі соціально незахищеним студентам.

Вказане також надало можливість суттєво підвищити розміри стипендій, що позитивно було сприйнято у студентському середовищі.

Зазначене рішення також сприяло прозорості у використанні бюджетних коштів, оскільки було розмежовано видатки на виплату академічних та соціальних стипендій і виділено в окремі бюджетні програми Міністерства освіти і науки та Міністерства соціальної політики.

Водночас робочою групою пропонується повернутися до непрозорого розподілу видатків на стипендіальне забезпечення, коли кожний вищий навчальний заклад сам вирішував, скільки саме коштів мають бути спрямовані на виплату стипендій.

На думку Міністерства фінансів України, реалізація зазначених пропозицій не призведе до підвищення ефективності видатків державного бюджету на виплату академічних стипендій та економії зазначених видатків, а може призвести до незабезпеченості у таких видатках внаслідок спрямування їх вищими навчальними закладами, насамперед, на виплату заробітної плати та оплати комунальних послуг і енергоносіїв.

За даними, наданими Міністерством освіти і науки, у країнах Європейського Союзу відсоток стипендіатів, що отримують академічні стипендії, є значно меншим, ніж в Україні (Болгарія – 12,2%, Чехія – 7%, Латвія – 13%, Литва – 11%, Естонія – 3,8%, Угорщина – 37%, Польща – 8%, Румунія – 16%, Словенія – 3,6%, Словаччина – 14,1%, Чорногорія – 1,5%).

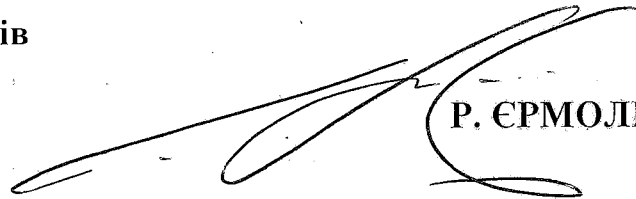
У зв'язку з цим вважаємо, що система нарахування та виплат академічних стипендій потребує подальшого удосконалення підходів шляхом підвищення їх розміру та приведення частки студентів, які матимуть право на отримання академічної стипендії, до середнього значення в країнах Європейського Союзу, а також пропонуємо розглянути питання надання права на отримання

академічних стипендій студентам, які навчаються за денною формою навчання за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб, що стане дійсно потужною фінансовою підтримкою для найкращих студентів.

Заступник Міністра фінансів України

 Ю. ДЖИГИР

**Директор Департаменту видатків
бюджету гуманітарної сфери
Міністерства фінансів України**

 Р. ЄРМОЛИЧЕВ

Щодо окремої думки членів робочої групи (Міністерство фінансів)

Окрема думка (з метою економії місця викладено близько до тексту)	Коментар інших членів робочої групи
<p>1. Більшість пропозицій робочої групи полягають у поверненні до системи виплати стипендій, що діяла до 2017 року.</p>	<p>Це не так.</p> <p>З наведених у огляді рекомендацій: дві стосувались необхідності на законодавчому рівні розмежувати та визначити особливості академічних та соціальних стипендій (зараз обидві стипендії трактуються законодавством як соціальне забезпечення);</p> <p>одна стосувалась усунення недоліків, виявлених при практичному застосуванні чинного порядку стипендіального забезпечення, (втрата права на отримання академічних стипендій у невеликих академічних групах; різні у різних закладах освіти правила розмежування «відмінників», «встигаючих» і «невстигаючих», а також відрахування з причин академічної неуспішності тощо);</p> <p>одна стосувалась можливості здійснення всіх обов'язкових виплат, що відповідно до законодавства вважаються стипендією, на бюджетну програму з виплати соціальних стипендій (зараз такі виплати закладами освіти МОН здійснюються як стипендія за рахунок бюджетної програми з основної діяльності);</p> <p>одна стосувалась необхідності встановлення для закладів освіти МОН порядку стипендіального забезпечення, що наразі чинне для інших закладів;</p> <p>одна стосувалась повернення навчальним закладам права у разі економії коштів, призначених для виплати академічних стипендій, використовувати їх для заохочення або надання матеріальної допомоги.</p> <p>Таким чином рекомендації робочої групи направлені на удосконалення та підвищення ефективності чинного порядку стипендіального забезпечення, жодна з них не закликала до</p>

	<p>повернення до системи виплати стипендій, що діяла до 2017 року.</p>
<p>2. Головний акцент у 2017 році зроблено на підтримці найкращих студентів за рейтингом успішності, а також на допомозі соціально незахищеним студентам.</p>	<p>Це не так.</p> <p>За новим порядком стипендіального забезпечення повністю втратили право на отримання академічних стипендій здобувачів освіти, які навчаються у академічних групах, де за державним замовленням навчається невелика кількість здобувачів вищої освіти; погіршилось стипендіальне забезпечення у магістрів (такі студенти, як правило, є найбільш вмотивованими і мають приблизно однаковий рівень успішності); одним з побічних результатів чинного порядку стипендіального забезпечення є те, що отримання найвищих рейтингових балів не гарантує і не забезпечує отримання підвищеної стипендії тощо.</p> <p>Крім того, у порівнянні з попереднім порядком стипендіального забезпечення право на отримання соціальних стипендій втратили студентські сім'ї з дітьми, а всі категорії отримувачів соціальної стипендії (крім студентів – сиріт) втратили у їх відсотковому розмірі.</p>
<p>3. Робочою групою пропонується повернутись до непрозорого розподілу видатків на стипендіальне забезпечення, коли кожний вищий навчальний заклад сам вирішував, скільки саме коштів мають бути спрямовані на виплату стипендій.</p>	<p>Це не так.</p> <p>До 2017 року заклад вищої освіти був зобов'язаний призначити і виплачувати академічну стипендію всім студентам, які досягли певного рівня успішності, у тому числі всім відмінникам. Стипендіальна комісія закладу освіти (до складу якої обов'язково входять представники студентів) мала право самостійно вирішувати виключно питання заохочення та матеріальної допомоги. Жодна з рекомендацій робочої групи не закликала до повернення до системи виплати стипендій, що діяла до 2017 року.</p>
<p>4. На думку Мінфіну, реалізація пропозицій робочої групи не призведе до підвищення ефективності видатків ДБ на виплату академічних стипендій</p>	<p>Це не так.</p> <p>1. Відповідно до абзацу другого пункту 20 постанови КМУ № 228, забезпечення бюджетними коштами</p>

та економії зазначених видатків, а може призвести до незабезпеченості у таких видатках внаслідок спрямування їх ВНЗ, насамперед, на виплату заробітної плати та оплату комунальних послуг та енергоносіїв.

видатків на виплату стипендії є **обов'язковою першочерговою** вимогою бюджетного законодавства.

2. Відповідно до частини одинадцятої статті 23 Бюджетного кодексу України **забороняється збільшення** бюджетних призначень на оплату праці працівників бюджетних установ за рахунок зменшення інших видатків;

3. Реформування стипендіального забезпечення призвело до зменшення кількості стипендіатів та одержувачів фінансової підтримки з числа студентів. Зважаючи, що цільове призначення видатків за КЕКВ 2720 – соціальне забезпечення, саме зміна порядку нарахування стипендій призвела до зменшення ефективності видатків ДБ на зазначену мету.

5. За даними, наданими МОН, у країнах ЄС відсоток стипендіатів, що отримують академічні стипендії, є значно меншим, ніж в Україні (Болгарія – 12,2%, Чехія – 7%, Латвія – 13%, Литва – 11%, Естонія – 3,8%, Угорщина – 37%, Польща – 8%, Румунія – 16 %, Словенія – 3,6 %, Словаччина – 14,1 %, Чорногорія – 1,5 %.

Дані, надані МОН, витлумачені Мінфіном необ'єктивно.

Наприклад:

1) у Чехії дійсно тільки 7 % студентів отримують академічні стипендії. Однак, крім того, 1 % студентів отримує соціальні стипендії, а ще 7% отримують стипендії за дослідження, творчість та інші успіхи. Студент може отримувати дві стипендії.

Крім того, до досягнення студентом 26 років батькам виплачується допомога на сім'ю та надається податкова пільга.

Крім того, 54 % студентів із регіонів отримують стипендії на покриття витрат на проживання.

Крім того, **всі** студенти, які навчаються чеською мовою, не сплачують за навчання;

2) у Польщі дійсно тільки 8 % студентів отримують академічні стипендії. Однак, крім того, 16 % студентів отримують соціальні стипендії.

Крім того, студентам надаються позики, батькам – податкові пільги.

Крім того, **всі** студенти, які вперше отримують вищу освіту не сплачують за навчання.

3) у Словаччині дійсно тільки 14,13 % студентів отримують академічні стипендії. Однак, крім того, 24,2 % студентів отримують соціальні стипендії.

Крім того, ЗВО мають право надавати власні академічні стипендії (крім державних).

Крім того, студентам надаються позики, батькам – допомога на сім'ю до досягнення студентом 25 років та податкова пільга.

Крім того, **всі** студенти не сплачують за навчання.

Також не сплачують за навчання: у Естонії - ті, хто навчається естонською і досягли певного рівня успішності або належать до окремих соціально вразливих категорій; у Хорватії - всі студенти першого року навчання і ті, хто успішно навчається протягом наступних років; у Румуні – 63% бакалаврів і 72% магістрів; в Угорщині – 65,1 %; у Австрії – 100 % студентів з ЄС та ті, хто має такі ж права.

Таким чином, у країнах ЄС академічні та соціальні стипендії, допомога та податкові пільги є витратами держави на студента, **додатковими до безкоштовного навчання.**

Також необхідно додати, що кількість отримувачів соціальної стипендії в Україні не перевищує 9 %. Тобто, у країнах ЄС (наприклад, у Естонії, де 22 % студентів отримують соціальну стипендію, в Угорщині, де таких студентів 21 %, Словенії та Словаччині (22,5 %), Польщі – (16 % додатково до безкоштовного навчання) значно нижчі вимоги до надання статусу отримувача соціальної стипендії у порівнянні з Україною.

Крім того:

широко розповсюджена система позик, податкових пільг, допомоги для батьків і сімей студентів, звільнення від плати за навчання або її відшкодування за успішне навчання;

часто розмір грантів, позик або стипендії визначається закладом вищої освіти.

Таким чином, апеляція Мінфіну до практики стипендіального забезпечення у країнах ЄС є некоректною, а фінансово-економічне становище економіки у цілому та громадян не можна адекватно порівнювати.

6. Вважаємо, що система нарахування та виплати академічних стипендій потребує подальшого удосконалення шляхом підвищення їх розміру та приведення частки студентів, які матимуть право на отримання академічної стипендії, до середнього значення у країнах ЄС, а також пропонуємо розглянути питання надання права на отримання академічних стипендій студентам денної форми навчання, які навчаються за контрактом.

Відмінності фінансової підтримки здобуття вищої освіти в Україні та європейських країнах необхідно враховувати при розгляді питання щодо підвищення розміру академічних стипендій за рахунок приведення частки стипендіатів, які отримуватимуть академічну стипендію, до середнього значення в країнах Європейського Союзу.

Значно вищий рівень отримувачів соціальної стипендії у європейських країнах поряд з тим, що у цих державах значно вищий життєвий рівень, потребуватиме перегляду критеріїв оцінки малозабезпеченості сімей в Україні та розширення категорій отримувачів соціальних стипендій.

Чинна система нарахування та виплати академічних стипендій дійсно потребує подальшого удосконалення та усунення або мінімізації факторів, що погіршили соціальне забезпечення здобувачів вищої освіти.

При внесенні змін до порядку призначення і виплати стипендій повинні бути враховані вимоги Закону України «Про державні соціальні гарантії», згідно з якими для студентів ЗВО як для окремої категорії громадян встановлюються держані соціальні гарантії щодо стипендій.

Члени робочої групи підтримують поширення права на отримання академічних стипендій студентами-контрактникам, однак вважають, що зазначене можливе у разі:

- збільшення ліміту стипендіатів;
- внесення відповідних змін до бюджетного законодавства;
- поновлення права студентів на отримання за рахунок стипендіального фонду матеріальної допомоги як засобу «пом'якшення» переходу до нових правил і зменшення кількості отримувачів академічної стипендії.

Крім того, зміни до бюджетного законодавства, що дадуть змогу ь отримувати академічні стипендії студентам-контрактникам, дозволять надавати таким студентам і соціальні стипендії, адже закони, які визначають пільгові категорії соціальних стипендіатів не містять вимог щодо їх навчання виключно за державним (регіональним) замовленням.